

V Praze dne 14. března 2014

Stanovisko k materiálu MPO o podpoře ekonomického růstu

(Pro jednání RHSD dne 17. března 2014)

Zpracoval: ing. J. Ungerma

Předloženým dokumentem se vláda snaží splnit jeden z bodů zasedání tripartity dne 11. února . V tomto bodě sociální partneři požadovali vypracovat vládní návrh opatření na podporu ekonomického růstu a boje s nezaměstnaností. Premiér Sobotka slíbil, že takovýto materiál předloží na jednání tripartity 13. března 2014.

To, co bylo předloženo naplňuje uvedený záměr jen dílčím způsobem. Shrnuje záměry vlády resp. současný stav implementace operačních programů hrazených ze strukturálních fondů EU a to především za oblast operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost. Shrnuje a opakuje v této souvislosti obecně známá fakta a poznání této problematiky nikam dál neposouvá.

Dalším okruhem je investiční prostředí v podstatě redukováno na investiční pobídky, problematika podpory exportu, deklarace o podpoře malého a středního podnikání prostřednictvím ČMZRB, odstraňování ekologických zátěží. Ani tam není nic nového a je to nejednou jen přehled minulých kroků vlády a připomínka usnesení vlády k některým uvedeným tématům.

Jako celek tento dokument nemůže ani zdaleka naplnit to, co bylo deklarováno v jeho názvu resp. nenaplňuje záměr sociálních partnerů dozvědět se, jaká bude hospodářská politika vlády a jak hodlá vláda dosáhnout překonání současné hospodářské stagnace.

Na druhé straně je třeba objektivně přiznat, že zpracování takto koncipovaného dokumentu v tak krátkém čase není v podstatě možné. Nicméně vládu nikdo nenutil k tomu, aby byl v tomto časovém horizontu předložen. Kdyby vláda navrhla jeho vypracování např. ke konci května – tento termín by byl nesporně akceptován.

Domníváme se, že dokument o podpoře ekonomického růstu musí být komplexnější, měl by se zabývat i neuspokojivou situací ve stavebnictví, zemědělství, ale i v infrastruktuře vč. sociální.

Očekávali bychom i střízlivý realistický odhad budoucího ekonomického růstu a také jeho rizik. Jednoduše řečeno – potřebovali bychom od vlády slyšet, co jsou její klíčové priority (nikoli v rozsahu vládního prohlášení, kde je takových priorit velmi mnoho) a jak je bude realizovat.

Podle našeho názoru je to totiž důležité nejen pro nás jako sociální partnery, ale především pro vládu samotnou a pro přípravu základního směru prorůstové politiky vlády který bude (doufejme) implementován do oblasti priorit státního rozpočtu na rok 2015.

Na druhé straně ČMKOS nechce vystupovat v této velmi vážné oblasti jen jako nezúčastněný kritik. ČMKOS připomíná, že už před rokem zpracovala a předala na jednání

tripartity svou představu nastartování ekonomického růstu (viz. příloha 2). S hlavními směry tohoto přístupu posléze ČMKOS seznámila i nastupující koalici ve svém dokumentu „Požadavky ČMKOS na budoucí vládu k překonání sociální a ekonomické krize v ČR“ a ráda by tyto své návrhy v případných diskusích o zaměření budoucí hospodářské politiky vlády obhájila.

Příloha 1

Požadavky ČMKOS na budoucí vládu k překonání sociální a ekonomické krize v ČR

Úvod

Turbulence odehrávající se na politické scéně překrývají fakt prohlubující se sociální a ekonomické krize v České republice. **To, že představitelé bývalé vládní koalice o krizi nehovořili, neznamená, že není.** Neznamená to, že se dále nepropouští, že nepokračuje propad reálných mezd a platů, že 600 tisíc nezaměstnaných nemá reálnou šanci najít si práci a že milion českých občanů žije pod hranicí chudoby. Ekonomika nepočká, až se vyřeší aktuální politická krize, až se politické reprezentace opět začnou zabývat problémy, které trápí miliony českých občanů.

ČMKOS již několik let upozorňuje nejdříve na riziko blížící se krize a posléze na její prohlubování a negativní důsledky. Již několik let požadujeme na vládě aktivní protikrizová (prorůstavá) opatření. Již několik let se však naše úsilí mívá účinkem, přesto – či právě proto – je nutné je znovu požadovat i na vládě budoucí.

České republice chybí strategická vize hospodářské politiky. Není jasné, jaké místo chce zaujímat v evropské, resp. světové ekonomice. Řečeno velmi zjednodušeně a lapidárně – čím bude Česká republika zajímavá jako hospodářský partner pro ostatní země ve světové či evropské ekonomice? Předchozí pravicové vlády sice předložily různé dokumenty, které jsou nazývány strategiemi, ale tyto dokumenty měly ke skutečným strategiím velmi, velmi daleko.

Navíc tyto tzv. strategie, o které se často opíraly pravicové reformy, nebyly připravovány na základě skutečného sociálního dialogu a širokého celospolečenského konsenzu, tzn. ve spolupráci se všemi relevantními politickými a ekonomickými subjekty ve společnosti (se sociálními partnery, politickou opozicí a dalšími zainteresovanými zástupci občanské společnosti). **Drtivá většina těchto reforem byla prosazena jen silou křehké parlamentní většiny** a zpravidla dopracována pod tlakem lobbistických skupin, jež sledují své dílčí cíle, nikoli zájmy společnosti jako celku, navíc ještě se zasazením do širšího evropského rámce.

Představy, jakým způsobem řešit nahromaděné ekonomické, sociální, ale i společenské problémy, představila ČMKOS v polovině roku 2012 ve svém dokumentu „**Vize**

ČMKOS pro Českou republiku“. Aktualizovanou verzi našeho přístupu pak ČMKOS předložila tehdejší vládě ČR jako poklad na jednání mimořádné Rady hospodářské a sociální dohody, které se konalo dne 9. dubna 2013 (viz Příloha).

ČMKOS upozorňuje, že to jsou právě tyto dokumenty, se kterými bude konfrontovat jak volební programy jednotlivých politických stran před nadcházejícími volbami, tak i programové prohlášení budoucí vlády vzešlé z voleb.

Přehled hlavních doporučení ČMKOS

Z doporučení ČMKOS obsažených ve výše zmíněných dokumentech vybíráme ta, která jsou podle názoru ČMKOS pro znovuzastartování ekonomického růstu, snížení nezaměstnanosti a chudoby klíčová.

Především je nezbytné:

I. Obnovit skutečný a plnohodnotný sociální dialog mezi vládou, odbory a zaměstnavateli jako nástroj pro hledání stabilních a konsensuálních řešení současné krizové situace. Nedílnou součástí tohoto procesu musí být i ocenění přínosu systému kolektivního vyjednávání a jeho trvalá podpora ze strany státu. Rovněž je nezbytné, aby se sociální dialog s odbory a zaměstnavateli stal nástrojem řízení na úrovni odvětví a krajů.

II. Bezodkladně minimalizovat způsobené i hrozící škody vyvolané „reformami“ předchozí pravicové vlády. Zejména je nutné dosáhnout:

- ***zastavení všech legislativních i nelegislativních prací souvisejících se zavedením jednotného inkasního místa (JIM) od 1. 1. 2015. Stažení již předložených vládních návrhů zákonů z projednávání v Poslanecké sněmovně, popř. jejich zrušení, pokud budou již schváleny¹, a zrušení již přijatých zákonů spojených s přípravou spuštění JIM. Spuštění systému JIM znamená výrazné riziko propadu příjmů veřejných financí. (Těmito kroky se zruší i připravovaný přesun 2 % pojistného na veřejné zdravotní pojištění ze zaměstnavatelů na zaměstnance od 1. 1. 2015);***
- ***dokončení procesu likvidace tzv. S karet;***
- ***urychlenou přípravu a přijetí legislativních změn, které ruší zavedení tzv. II. pilíře penzijní reformy, a zabezpečení převodu již naspořených prostředků do III. pilíře;***
- ***přípravu nápravných opatření ve zdravotním pojištění, která zabrání narůstající plíživé krizi v oblasti zdravotnictví. Vedle nezbytného zvýšení příspěvku státu za státní pojištěnce je nezbytné urychleně připravit legislativní podmínky pro sblížení pojistných plateb zdravotního pojištění mezi jednotlivými subjekty, vytvoření rovných podmínek mezi zdravotními pojišťovnami při platbách za diagnózu, dosažení spravedlivého systému přerozdělení pojistného zohledňujícího zdravotní stav pojištěnců a nezvyšování spoluúčasti pacientů na zdravotní péči.***

III. Připravit a prosadit komplexní národní plán boje proti korupci, daňovým únikům, praní špinavých peněz, práci na černo a dalším negativním ekonomickým

¹ Aktuálně jde např. o stažení vládních návrhů „Zákona o změně daňových zákonů v souvislosti s rekodifikací soukromého práva“ a „Zákona o veřejných pojistných a správě daně z příjmu fyzických osob“.

jevům. Okamžitě je nutné zvýšit vyhledávací a kontrolní činnost státních orgánů v oblasti daňových úniků a dalších negativních jevů (včetně propojení databází). **V rámci tohoto procesu se musí urychleně připravit legislativní návrhy pro:**

- **povinné zavedení kontrolních pokladen** s fiskální pamětí,
- **zavedení majetkových příznání,**
- **další omezení hotovostních plateb,**
- **znovuzavedení systému minimální daně OSVČ,**
- **zvýšení finančních i trestních postihů za porušování daňových zákonů,**
- **zprůsnění definice lichvy a postihy, které účinně zabrání finančním spekulantům parazitovat na svízelné finanční situaci občanů.**

Základem smysluplné a účinné politiky (v této oblasti) musí být zamezení další destrukce státu a jeho funkcí a odstranění neformálních i formálních privilegií vyvolených jednotlivců i skupin. Tyto jevy se v české ekonomice rozrostly do takové míry, že podkopávají fungování tržních principů, rovnost pravidel pro podnikání a ve svém důsledku deformují rozhodování tržních subjektů. **Bez účinných opatření proti popsáným jevům, které musí předcházet všem ostatním krokům v ekonomické a sociální oblasti, nelze ve skutečnosti zaručit efektivnost a účinnost opatření hospodářské politiky.**

IV. Překonání krize je možné jen společným úsilím s ostatními evropskými zeměmi a úzkým propojením České republiky s Evropskou unií a jejími protikrizovými opatřeními. To však neznamená, že by ČR neměla nic dělat. Naopak, **je nezbytné připravit a přijmout konkrétní opatření (dlouhodobá i krátkodobá) směřující ke zvýšení růstu ekonomiky, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti.** Jde také o obnovení postavení ČR jako dodavatele vyspělých technologií na mezinárodním trhu.

Dlouhodobá opatření by měla obsahovat zejména následující náměty ČMKOS:

- **podstatně zvýšit podporu technickému školství** – od učňovských škol přes střední technické školy až po školy vysoké,
- **výrazně zvýšit podporu výzkumu a vývoje** s cílem zvýšit podíl vývozu technologií v českém exportu a roli českých firem jako finálních – generálních – dodavatelů velkých investičních celků (elektrárny, potravinářské technologie, chemie apod.). Stávající systém podpory výzkumu, vývoje a inovací je neefektivní a nedostatečně orientovaný na zvyšování konkurenceschopnosti firem. Je proto neprodleně nutné (za účasti všech aktérů vědecko-výzkumných institucí, vysokých škol a sociálních partnerů) zahájit práce na vytvoření nového systému státní podpory výzkumu a vývoje, včetně podmínek pro jeho urychlenou realizaci,
- **k podpoře exportu českých technologií založit státní exportní společnost,** která by zajišťovala komplexní vývoz s garancí státu,
- ke zvýšení podílu výzkumu a vývoje, **koordinovat rozvoj vědeckotechnických parků a inovačních center,**
- **zcela změnit dosavadní podporu českého zemědělství** s cílem zvýšit podíl tuzemských potravin na spotřebě na 80–90 %: týká se masa, zeleniny, ovoce, mléka. Otázka soběstačnosti ve výrobě potravin v příštích letech se stává klíčovou pro bezpečnost státu,
- **vypracovat koncepci podpory komplexního využití dřeva** s cílem výrazně zvýšit stupeň jeho zpracování – přidanou hodnotu v české ekonomice,

- **vypracovat energetickou a surovinovou koncepci ČR**, ve které budou, zejména s ohledem na dopady do ekonomiky, obsažena opatření ke snížení nezaměstnanosti, resp. tvorby nových pracovních příležitostí v pánevních regionech, které dnes vykazují nejvyšší nezaměstnanost v ČR. Ta bude podporovat rozvoj vědy a výzkumu s cílem efektivního využívání uhlí pro energetiku, teplárenství a chemický průmysl a podporovat čisté technologie užívání uhlí a snížení CO₂. Koncepce musí být rovněž ve vazbě na státní politiku ochrany životního prostředí,
- **za účasti sociálních partnerů připravit a předložit novelu horního zákona, ve kterém je nutno** respektovat zejména zachování stávajícího principu směřování úhrad k obcím a regionům a jejich ekonomickou realnost, zamezení účelovým odpisům zásob, zajištění ochrany ložisek před ztížením nebo znemožněním dobývání, zrušení limitů těžeb v jednotlivých lokalitách.

V krátkodobém až střednědobém horizontu

Je nutné zrealizovat investiční akce s výrazným multiplikačním efektem ve vztahu k ekonomickému růstu a zvýšení zaměstnanosti. ***Vedle obnovy území a infrastruktury postižené povodněmi je podle ČMKOS nezbytné:***

- **připravit a zrealizovat výstavbu nejméně 50 tis. bytů** v nájemním bydlení se sníženým nájemným (a to i s ohledem na řešení obtížné situace občanů postižených opakujícími se povodněmi),
- **rozvinout některé infrastrukturní projekty** například: podpořit dostavbu 3. a 4. bloku JETE s výrazným akcentem na s tím spojené „ofsety“, dostavět jezy na Labi, podpořit a připravit rychlodráhu v linii Praha-Brno s cílovou dobou jízdy 1 hodina.

Pro zajištění těchto opatření v reálné ekonomice považuje ČMKOS za nutné vedle vlastních zdrojů, v maximální možné míře využít i prostředky z fondů EU. Je nutné vytvořit transparentní, jednoduchý, efektivní a nekorupční způsob čerpání prostředků EU prostřednictvím operačních programů v rozpočtovém období 2014–2020. Aktuálně je však nezbytné dočerpat prostředky v rozpočtovém období 2007–2013, a to s maximální možnou nejvyšší efektivitou.

V. Urychleně vypracovat národní plán boje proti nezaměstnanosti a chudobě² a zajistit pro tento plán dostatečné finanční rezervy v systému veřejných rozpočtů a bezodkladně připravit a realizovat aktivní programy na trhu práce a sociální programy, zejména v regionech ohrožených vysokou nezaměstnaností, v následujících oblastech:

- **pro zaměstnance**, kterým kvůli ekonomickým problémům firem hrozí v nejbližší době propouštění z práce, **připravit a zavést systém sdílení práce (tzv. kurzarbeit)** ve standardní formě osvědčené v řadě vyspělých zemí;

² *I při vědomí toho, že v sociální oblasti po četných zásazích pravicových koalic od roku 2006 nastala v řadě rodin (jednotlivců) velmi složitá situace, považuje ČMKOS pro nejbližší období (poznamenané poklesem ekonomiky, klesajícími příjmy rozpočtů a narůstající nezaměstnaností) za prioritní především taková opatření, která povedou ke snížení nezaměstnanosti a zamezí růstu chudoby (bída) a sociálnímu vyloučení. Varuje před neuváženými sliby v sociální oblasti, které by mohly být v řadě případů výrazně finančně náročné a v konečném důsledku by tak byly kontraproduktivní.*

- **u nezaměstnaných** (uchazečů o zaměstnání) široce rozvinout **rekvalifikační programy** (v koordinaci především s podnikatelskou sférou a regiony);
- **pro mladé lidi** vytvořit a podpořit po vzoru evropských zemí program „Garance pro mladé lidi“ s cílem usnadnit **jejich přijímání do pracovního poměru a snížit jejich nezaměstnanost** (daňová podpora, dotace jejich příjmů aj.);
- **postupně zvyšovat minimální mzdu** v rámci boje proti chudobě pracujících občanů;
- v oblasti odměňování zaměstnanců veřejných služeb a správy **obnovit systém odměňování ve veřejné správě existující před 1. 1. 2011³**, tj. zejména zrušit možnost používání smluvních platů a platového rozpětí v jednotlivých třídách, která podporuje korupci a nerovné zacházení se zaměstnanci na základě „oblíbenosti“, nikoliv skutečné výkonnosti zaměstnance a **zahájit postupnou úpravu úrovně platů** zaměstnanců v této sféře;
- **posílit systémy sociálního bydlení**, připravit systém refinancování hypoték v případě, že se občané vlivem krize dostanou do platebních problémů;
- **posílit terénní sociální práci** především k vyhledávání osob, které tuto pomoc potřebují (lidé s různými handicap, staří lidé apod.). Je nutno vybudovat záchytná sociální střediska ve městech, kterým hrozí slumizace, resp. vytvoření ghett.

Za důležitý a efektivní nástroj vedoucí ke zvýšení zaměstnatelnosti považuje ČMKOS (kromě efektivního vzdělávacího systému, podpory učňovského a technického školství) také **zavedení funkčního modelu celoživotního vzdělávání.**

VI. Změnit přístup České republiky k Evropské unii a vrátit ČR do hlavního proudu evropské integrace a dotváření jednotného trhu. Aktivně se podílet na úsilí o odstraňování ekonomických, mzdových a sociálních rozdílů mezi "starými" a "novými" členskými státy EU a **zajistit, aby Česká republika nebyla vyňata z působnosti Listiny základních práv EU**

ČMKOS, srpen 2013

³ Nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů.

„Řešení současné ekonomické krize v České republice - návrhy ČMKOS“⁴

Úvodem

Současný stav české ekonomiky je charakterizován předávkovanou restrikcí a pozdní reakcí na počínající ztrátu zahraničních trhů.

Výsledkem působení těchto faktorů je pokles ekonomického výkonu měřený HDP. Vyjádřeno v konkrétních veličinách – v roce 2012 zůstává HDP o 1,5 % pod úroveň roku 2008. Ani po čtyřech letech se nepodařilo vrátit českou ekonomiku k trvalejšímu růstu ekonomického výkonu. Tyto tendence opravňují k závěru, že česká ekonomika vyčerpala v minulých letech svůj růstový potenciál a v současnosti nemá žádný zřetelný impulz, který by ji dovedl vrátit na dráhu hospodářského růstu.

Pokud jde o budoucnost, tak vyhlídky na brzké obnovení hospodářského růstu jsou nejasné a pro letošní rok lze hospodářský růst vyloučit.

V letošním roce budou pokračovat trendy pozorovatelné v roce 2012, kdy vlivem vládních opatření došlo k poklesu domácí poptávky v rozsahu, který nemá obdoby od roku 1993. V minulých dvaceti letech se doposud nestalo, aby se v průběhu jednoho roku podařilo stlačit konečnou spotřebu domácností o 3,5 %, jako tomu bylo v minulém roce. Výsledkem tohoto poklesu je snížení spotřeby domácností o 1,6 % oproti úrovni spotřeby v roce 2008. Jde tedy o větší pokles, než je pokles HDP.

Jedná se o zcela bezprecedentní pokles, který se výrazně projevil i v dalších odvětvích a přirozeně poznamenal vývoj sektoru služeb. Příčinou poklesu je nejen klesající koupěschopnost obyvatelstva, kde byl opět zaznamenán bezprecedentní vzestup cen potravin. Jejich ceny byly v lednu 2013 vyšší o 5,7 % oproti lednu 2012. Takový vzestup cen potravin je v ekonomice, která se vyvíjí relativně „klidně“ a navíc je poznamenána krizí, něčím zcela mimořádným. Skutečnost, že ekonomika se nachází v krizi, by spíše měla vést – za jinak stejných podmínek – k poklesu cen, nikoli k jejich skokovému růstu.

Tento vzestup cen svědčí o tom, že podnět k němu vyšel „zvenčí“, a v tomto případě je jeho příčinou skokové zvýšení sazby DPH na potraviny o 4 body na počátku roku 2012. Výsledkem skokového růstu cen bylo snížení poptávky po potravinách – celoročně došlo k poklesu maloobchodního obrátu za potraviny o 2,5 %.

Stlačení spotřeby domácností je však důsledkem růstu dalších cen – především služeb spojených s bydlením. Jde o růst cen elektřiny, vody a nájemného a také výdajů na zdraví.

⁴ Text v příloze byl zpracován v březnu 2013 a předán jako poklad na jednání mimořádné Rady hospodářské a sociální dohody, které se konalo dne 9. dubna 2013.

V souhrnu tyto výdaje, které logicky mají přednost před dalšími zbytnými výdaji domácností, blokují vzestup spotřeby jak potravin, tak spotřebního zboží.

Přitom zde hraje stále významnější roli i přeshraniční obchod, neboť v okolních zemích – jak ukazují četná srovnání – jsou ceny základních produktů pro domácnosti nižší než na tuzemském trhu, a jsou také kvalitnější. Dochází proto k přelivu poptávky obyvatelstva na zahraniční trhy. Tento faktor není nezanedbatelný, jakkoliv ho provládní ekonomové považují za nevýznamný.

Za „viníka“ výrazného poklesu spotřeby, a tedy i HDP, je částí analytiků považována změna spotřebního chování obyvatelstva, které podle těchto názorů začalo šetřit, není ochotno utrácet a je celkově naladěno pesimisticky ve vztahu ke spotřebě. O určité ostražitosti obyvatelstva, pokud jde o spotřebu, lze jistě hovořit, ale je nutné také vidět její příčiny. Nesporně k nim patří skutečnosti spojené s fungováním exekutorů, neboť obyvatelstvo je vystaveno enormnímu tlaku na vymáhání původně často bagatelních dlužných částek, které v exekučním řízení vyrostou na mnohonásobky.

Výrazně se na stavu finanční situace obyvatelstva podepisuje také rozvinutý a ničím neregulovaný systém půjček, který je plně v rukou nejrůznějších mafiánských struktur. Stát v této oblasti zcela selhává a není schopen tyto enormní zisky jakkoli regulovat, zdanit či omezit.

V souhrnu se v této oblasti tzv. finančních služeb v současnosti již pohybují miliardy korun, které jsou odčerpávány především ze segmentu středně a nízko příjmových domácností a v konečném důsledku fakticky vedou k dalšímu přerozdělování majetku. Nelze skrývat, že také vedou k některým osobním tragédiím. Přitom oběti těchto podvodných praktik se musí uchýlovat k pomoci místních samospráv a tím dále narušují jejich beztak napjaté rozpočty.

O tom, že příjmy obyvatelstva nerostou, ještě svědčí další dvě skutečnosti. V první řadě již minimálně dva roky stagnuje objem spotřebitelských úvěrů poskytovaných obyvatelstvu (úvěry poskytované bankami). Jinými slovy to znamená, že není komu peníze půjčovat. A to pak vyvolává poptávku po ilegálních „finančních službách“ – kromě jiného také na úhradu splátek úvěrů. Také roční přírůstek hypotečních úvěrů je nejmenší za posledních deset let.

Stagnuje také přírůstek zůstatků na bankovních účtech obyvatelstva. Ten je v posledním roce v podstatě stabilní s tendencí k poklesu. Jestliže v letech 2007–2008 byl přírůstek těchto zůstatků, tj. stav na konci měsíce oproti stejnému měsíci v předchozím roce, kolem 120 až 140 mld. Kč, pak na podzim minulého roku to bylo jen kolem 70 mld. Kč.

Přitom data z konce roku ještě byla „vylepšena“ anomálním vývojem mezd v posledním čtvrtletí 2012, kdy vzrostl objem mezd o 3,7 % zejména vlivem růstu mezd v podnikatelské sféře. Důvodem růstu byla zjevně snaha vyplatit v předstihu bonusy za hospodářské výsledky roku 2012 ještě v témže roce, neboť v roce 2013 by byly postihovány vyšší sazbou daně ze mzdy. Nejvýraznější vzestup mezd byl zaznamenán v bankovníctví – růst o 24 % meziročně – a také v odvětví energetiky – o 13 % meziročně. I tyto mzdy, pokud prošly přes účty v tuzemských bankách, vytvářely vyšší úroveň zůstatků oproti minulým letům.

Tato data nasvědčují, že hovořit o přehnané spořivosti obyvatelstva, jeho neochotě utrácet a tím vysvětlovat hospodářský pokles minulého roku, je málo opodstatněné. Obyvatelstvo – zejména jeho rozhodující část a nositel rozhodující části soukromé spotřeby – je zcela evidentně vyčerpáno – resp. jeho potenciál koupěschopnosti – růstem cen základních produktů a soustavným tlakem na další růst cen základních služeb a nemůže dále zvyšovat svoji spotřebu. Na druhé straně se i za této situace zlepšuje koupěschopnost

vysokopříjmových skupin obyvatelstva, což však nemůže výrazněji ovlivnit celkové ukazatele vývoje soukromé spotřeby.

Debata o spořivosti obyvatelstva a jeho neochotě utrácet zakrývá skutečnost, že tento pokles HDP je vyvoláván především nadměrnou fiskální restrikcí.

Státní rozpočet na rok 2012 byl koncipován jako restriktivní. Byl v něm zakomponován pokles deficitu o 37 mld. Kč oproti roku 2011. Pokles hospodářského růstu patrný již na počátku roku vedl k první restrikci výdajů o 24 mld. Kč (březen 2012), druhá restrikce vyvolaná poklesem inkasa DPH v polovině roku pak znamenala dalších 23 mld. Kč výdajových škrťů.

Celkově tak došlo ke snížení národohospodářské poptávky o 84 mld. Kč. To představuje více než 2 % HDP. Je nesporné, že právě toto prudké snížení vnitřní poptávky bylo rozhodujícím faktorem působícím na absolutní pokles HDP v minulém roce. Pokles HDP se vyvíjel v minulém roce po jednotlivých čtvrtletích následovně: -0,7 %, -1 %, -1,3 %, -1,7 %. Právě zrychlující se tempo poklesu by odpovídalo průběhu restrikcí.

V době kdy se ekonomika ČR ocitla v poklesu, zaznamenali všichni sousedé ekonomický růst (Rakousko +0,6 %, Německo +0,9 %, Polsko +2,5%, Slovensko +2,6%). Tím se česká ekonomika fakticky připojila k zemím, na které nejvíce dopadá dluhová krize (před níž nás vláda údajně svými kroky brání). Proto se předkrizové úrovně HDP podařilo dosáhnout ve všech sousedních zemích – v Polsku, Slovensku, Německu a Rakousku již v roce 2011.

V roce 2012 při poklesu vnitřní poptávky stále ještě rostla zahraniční poptávka, a to bezpochyby zmírňovalo negativní dopad na růst HDP, který měly restrikce tuzemské poptávky. Růst aktivního salda zahraničního obchodu a růst vývozu zlepšoval, resp. Zmírňoval, celkový pokles národohospodářské poptávky.

V průběhu minulého roku bylo však stále patrnější postupné ochabování dynamiky zahraničního obchodu. Jestliže první polovina roku byla ještě ve znamení dvouciferné dynamiky vývozu, tak v posledním čtvrtletí minulého roku byl vývoz pouze o 2 % vyšší než v roce předchozím a dovoz stagnoval.

Negativní trend se prohloubil na přelomu roku, kdy v prosinci 2012 a lednu 2013 došlo k poklesu českého exportu v průměru o 5 % oproti stejnému období předchozího roku. Dovoz klesá již tři měsíce – v průměru je rovněž nižší o 5 %.

I když jde o velmi krátké období, navíc na přelomu roku, jedná se o jev, který nebyl zaznamenán v posledních pěti letech. Přitom to není nevýznamný jev – jde o šestinu, resp. čtvrtinu roku. Může tedy jít o signál změny trendu, který, pokud by se v dalších měsících potvrdil, by měl velmi negativní dopady na celkovou dynamiku ekonomiky.

Až dosud razantní restrikce domácí poptávky byla zmírňována výrazným růstem zahraniční poptávky. To se v současnosti mění. Pokračování v další restrikci domácí poptávky bude mít negativní účinky na celkový hospodářský růst. Přesto vláda Petra Nečase deklaruje svůj záměr pokračovat v restrikci tuzemské poptávky. Tuto svoji představu deklaruje i pro rok následující, kde operuje s představou další restrikce v řádu 30 mld. Kč výdajů rozpočtu. To vše hrozí ničujícími důsledky na hospodářský růst, pokud nedojde k obnovení dynamiky českého exportu.

Je nutné také upozornit, že negativní dopad ochabující poptávky se projevuje na dynamice především průmyslové výroby. Zde je zaznamenáván mírný pokles průmyslové produkce již od května 2012 a v souhrnu pak dochází k poklesu průmyslové výroby za celý

rok 2012, zatím jen o 1,2 %. I tak jde o další pokles po hlubokém poklesu v letech 2008–2009.

Klíčový export strojů se v posledních dvou měsících propadl do poklesu – celkově o 5 %. Také dovoz strojů je v poklesu tři měsíce, což při kompletačním charakteru tohoto dovozu signalizuje pokles průmyslu v dalším období.

Velmi výrazný je pokles stavební produkce. Výsledky za rok 2012 ukazují již na bezmála čtvrtinový pokles produkce oproti roku 2008.

Přirozeně, že taková situace povede také k nárůstu nezaměstnanosti, která se v průběhu letošního roku dále zvýší nad dosavadní úroveň 600 tis. osob. Pokud se potvrdí signály poklesu produkce, lze očekávat, že firmy až dosud očekávající rychlé zlepšení konjunkturální situace budou nuceny k dalším restrikcím zaměstnanosti. Nárůst nezaměstnanosti může prohloubit pokles konečné spotřeby domácností.

Disponibilní data v současné situaci nasvědčují tomu, že i v letošním roce bude nutno počítat s poklesem HDP v rozsahu ⁵ minus 1,5 %. Náš odhad vývoje HDP v roce 2013 zůstává tedy nezměněn. (Odhad, pocházející z počátku září 2012 byl veřejně prezentován ve stanovisku ČMKOS k návrhu rozpočtu na rok 2013).

Je nutno přiznat, že existují i odhady, které počítají již v letošním roce s obnovením hospodářského růstu. Tento růst spojují s probíhajícím zotavením především německé ekonomiky a představují si, že česká ekonomika se „sveze“ spolu s německou ekonomikou. Je otázka, nakolik je tato představa v současnosti oprávněná.

V poslední dekádě tento vztah fungoval až do nástupu hospodářské krize v letech 2008–2009. Při přechodném zotavení v letech 2010–2011 se však ukazovalo, že tento „převod“ z německé ekonomiky na českou ekonomiku již není natolik bezprostřední, a to platí rostoucí měrou dosud. Pravděpodobně je to způsobeno tím, že německá ekonomika se dnes rozvíjí jinak než před lety. Jsou pozorovatelné zcela zřetelné tendence přesunu výrobních kapacit do Německa, resp. vytváření nových kapacit v Německu s cílem zajistit pracovní příležitosti pro místní pracovní sílu. Proto má Německo nejnižší nezaměstnanost od sjednocení.

Z těchto dílčích poznatků lze soudit, že došlo – také v souvislosti s jinými jevy, např. v energetice – ke změně dosavadního způsobu rozvoje německé ekonomiky oproti minulosti. Můžeme hovořit o změně paradigmatu. Je otázka, zda tento posun či změnu v hospodářské politice se daří dostatečně promítat do koncepcí hospodářské politiky v ČR.

Stále více se ukazuje, že České republice chybí strategická vize, jaké místo chce v evropské, resp. světové ekonomice zaujímat. Řečeno velmi zjednodušeně a lapidárně – čím bude Česká republika zajímavá jako hospodářský partner pro ostatní země ve světové či evropské ekonomice? Vláda sice připravuje různé dokumenty, které jsou nazývány strategiemi, ale ke skutečným strategiím mají velmi, velmi daleko.

Jednak nejsou jako zásadní dokumenty připravovány ve spolupráci se všemi relevantními politickými a ekonomickými subjekty ve společnosti – tedy jak s podnikatelskými skupinami, tak s politickou opozicí a občanskou společností, tedy i s odbory. A tudíž jsou prosazovány jen momentální silou křehké parlamentní většiny a zpravidla dopracovány pod tlakem lobbistických skupin, jež sledují dílčí cíle, nikoli zájmy společnosti jako celku, navíc ještě se zasazením do širšího evropského rámce.

⁵ To platilo prakticky až do doby, než byly publikovány výsledky HDP za I. čtvrtletí roku 2013 (-2,2%) poté došlo ke „globálnímu“ přepočítávání prognóz prakticky všech prognostických pracovišť (s výjimkou ČMKOS).

Jednak jsou zaměřeny na dílčí cíle tím, že nejsou připraveny v širokém společenském konsenzu, a proto je jejich životnost vymezena jen funkčním obdobím dané vlády a po nástupu jiné jsou okamžitě opouštěny.

V nedávné době tak byly formulovány např. proexportní strategie, jejichž výchozí teze hovoří o nutnosti zvýšit konkurenceschopnost české ekonomiky snížením vysokých nákladů práce, které jsou třetinové oproti vyspělým evropským zemím, zejména Německu. Jiným dokumentem, který by měl pomoci překonat současnou krizi, je tzv. návrh prorůstových opatření, vypracovaný ve spolupráci podnikatelských svazů a vlády a usilující o „rozhybání“ ekonomiky tak, aby nebylo nutné do povzbuzení růstu vynakládat další dodatečné finanční prostředky. Navrhuje se to v době, kdy všechny okolní země se snaží rozumnými výdajovými opatřeními povzbudit nadějná ohniska hospodářského růstu. Jiným dokumentem je také např. státní energetická koncepce. I ta formuluje cíle, které jsou velmi diskutabilní. Dál se zde např. v dlouhodobém horizontu zvyšuje podíl fotovoltaických zdrojů, počítá se s vysokým vývozem elektrické energie atd.

Neschopností formulovat dlouhodobé cíle je poznamenána práce vrcholové státní správy a neschopnost formulovat dlouhodobé cíle neumožňuje na ně reagovat také podnikatelské veřejnosti. Proto ekonomika a také společnost ztrácejí základní orientaci pro další vývoj a výsledkem je narůstající nespokojenost s vývojem společnosti a především pak pokračující ztráta konkurenční schopnosti, propad životní úrovně a ztráta postavení země mezi státy EU. Sotva se lze spokojit s tím, že jiné země jsou zatím v ještě horším postavení.

I. Posílit právo a spravedlnost, zajistit rovné podmínky pro život a podnikání

Základem jakékoli smysluplné a účinné politiky musí být zásadní zamezení další záměrné destrukce státu a jeho funkcí a odstranění neformálních i formálních privilegií určených pro vyvolené jednotlivce a skupiny.

Je naprosto nezbytné okamžitě začít účinně bojovat proti korupci, daňovým únikům, praní špinavých peněz, práci načerno a dalším negativním ekonomickým jevům. Tyto jevy se v české ekonomice rozrostly do takové míry, že podkopávají fungování tržních principů, rovnost pravidel a ve svém důsledku deformují rozhodování tržních subjektů. Bez tohoto opatření, které musí předcházet všechna ostatní opatření v ekonomické a sociální oblasti, nelze ve skutečnosti zaručit efektivnost a účinnost přijímaných opatření hospodářské politiky.

ČMKOS považuje za nezbytné připravit a prosadit komplexní národní plán boje proti korupci, daňovým únikům, praní špinavých peněz, práci načerno a dalším negativním ekonomickým jevům. Součástí tohoto plánu by jako první krok mělo být povinné zavedení kontrolních pokladen s fiskální pamětí, zavedení majetkových příznání, další omezení hotovostních plateb a znovuzavedení systému minimální daně OSVČ, které bude doplněno zvýrazněním vyhledávací a kontrolní činnosti státních orgánů a zvýšením finančních i trestních postihů za porušování daňových zákonů.

Dále by měl tento plán jednoznačně definovat lichvu a navrhnout opatření, které by zabránilo finančním spekulantům parazitovat na svízelné finanční situaci zaměstnanců tím, že jim nabízejí nepřiměřeně úročené půjčky, které pak vedou k nezvládnutelnému zadlužení domácností a často končí osobním bankrotem či exekucemi. Součástí plánu by měla být i urychlená změna zákona o soudních exekutorech.

Je nutné okamžitě zastavit, případně zásadně upravit tzv. reformy současné vládní koalice. Jejich podstatou je podle ČMKOS především vytvoření selektivních systémů

v oblasti veřejných služeb a sociálních transferů. Slušný důchod, dostatečná a kvalitní zdravotní péče, kvalitní vzdělání pro děti, dostatečně zajištěné sociální služby se kvůli těmto reformám stanou pouze privilegiem bohatých.

Zvláště je nutno zastavit, či redefinovat tzv. reformy, které přímo destruuji veřejné finance. Po spuštění tzv. druhého pilíře důchodové reformy, který není podle ČMKOS prospěšný pro Českou republiku, je aktuálně nejdůležitějším úkolem okamžitě zastavit práce na přípravě tzv. jednotného inkasního místa (JIM). Vzhledem k informacím, které má ČMKOS k dispozici, považujeme tento projekt za naprostý hazard přímo ohrožující výběr daní a pojistných plateb.

V této souvislosti je potřeba zastavit projednávání „Zákona o změně daňových zákonů v souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva hmotného a dalších souvisejících změnách“. Schválení tohoto zákona by pro léta 2014–2015 znamenalo výpadek rozpočtových příjmů v rozsahu okolo 25 mld. Kč. V souvislosti s tím je pak nezbytné zrušit již schválenou „daňovou reformu“ – konkrétně „Zákon o změně zákonů v souvislosti se zřízením jednoho inkasního místa č. 458/2011“.

Tento velmi kontroverzní zákon, který má platit od roku 2015, v sobě zahrnuje další výrazné snížení daní – ovšem pouze vybraným subjektům. Při nárůstu zdanění zaměstnanců předpokládá další snížení plateb sociálního a zdravotního pojištění firem a OSVČ.

Okamžitě je nezbytné připravit nápravná opatření ve zdravotním pojištění, která zabrání narůstající plíživé krizi v oblasti zdravotnictví. Tato opatření by měla být v první řadě postavena na vytvoření rovných podmínek mezi zdravotními pojišťovnami při platbách za diagnózu a dosáhnout spravedlivého systému přerozdělení pojistného zohledňujícího zdravotní stav pojištěnců.

Je nezbytné nastolit pořádek v oblasti veřejných rozpočtů. Bez provedení zásadních kroků a nastolení skutečného pořádku ve veřejných financích nemá jakákoliv vláda právo předstoupit před občany a žádat po nich další ekonomické oběti.

Na příjmové straně rozpočtů je třeba zajistit především nastolení pořádku v daňovém systému a zajistit elementární daňovou spravedlnost. Je nezbytné odstranit z našeho daňového systému privilegia určená pro nejrůznější zájmové skupiny a jednotlivce a spočívající ve výhodě být zdaněn méně než ostatní.

Je třeba okamžitě připravit návrhy daňových zákonů, které odstraní nejkřiklavější příklady tohoto zvýhodnění (např. nákup osobních automobilů podnikateli bez DPH) a urychleně schválit opatření směřující proti daňovým únikům (kontrolní pokladny s fiskální pamětí, majetková příznání, omezení hotovostních plateb a znovuzavedení systému minimální daně OSVČ).

Další úpravy je nutno směřovat do výrazného zmírnění výrazného rozdílu v daňovém a odvodovém zatížení OSVČ vůči zaměstnancům. Toto opatření je nutno vnímat nejen jako zásadní krok vedoucí k nastolení elementární daňové spravedlnosti v českém daňovém systému, ale též jako jedno z důležitých opatření vedoucích ke zlepšení stavu veřejných financí.

Provést podrobný audit udělených daňových výjimek, slev či odpočtů ve všech daňových okruzích s cílem posoudit, zda plní stále svou společenskou funkci, pro kterou byly do daňového systému ČR zahrnuty. Pokud detailní audit ukáže, že tuto funkci již dávno neplní, či že jsou ve skutečnosti vedeny jen úzkým zájmem lobbistických skupin, musí být zrušeny. V delším horizontu je podle ČMKOS nezbytné začít postupně měnit strukturu daňového systému – posílit přímé daně, daně majetkové a zavést daňovou progresi.

Na výdajové straně státního rozpočtu i ostatních rozpočtů je nezbytné zajistit provedení podrobného auditu všech výdajových položek všech částí veřejných financí a na základě tohoto auditu a zvolených priorit bude třeba uvážlivě redukovat výdajovou stranu rozpočtů – nikoli však plošně, ale podle jednotlivých položek.

Je nutno bezpečně zjistit, co ve skutečnosti z jednotlivých rozpočtů platí, co se skrývá za nejrůznějšími nenápadnými výdajovými tituly a kdo je na ně všechno napojen. I zde by tedy nemělo jít o nic jiného než o nastolení elementárních pravidel efektivnosti – a v některých částech dokonce jen o nastolení pořádku. To se týká také mzdových výdajů placených z veřejných zdrojů vč. auditu přiměřenosti odměňování některých úředníků. Daňový poplatník má právo znát, k jakým účelům jsou použity jeho peníze.

II. Podporovat růst ekonomiky, konkurenceschopnost a zaměstnanost

Překonání krize je možné jen společným úsilím s ostatními evropskými zeměmi a úzkým propojením České republiky s Evropskou unií a jejími protikrizovými opatřeními. To však neznamená, že by ČR neměla nic dělat. Česká ekonomika za poslední čtyři roky nebyla na rozdíl od všech okolních zemí schopna překonat předkrizovou úroveň HDP. ČR se v posledních letech od vyspělých členů EU vzdaluje (diverguje). Příčinou je především politika „předávkované“ restrikce (a jen daleko méně mnohokrát uváděné vnější faktory), která prohloubila další vlnu krize v české ekonomice a která v následujícím období bude velmi negativně ovlivňovat její hloubku.

Přehodnotit postup snižování deficitu veřejných financí. Současný tlak na prudké snižování rozpočtových deficitů v období ekonomické stagnace vede ke stagnaci a k pravděpodobnému výraznému poklesu HDP, což vyvolá další dodatečné deficity veřejných výdajů.

ČMKOS považuje v dané situaci za nezbytné stabilizovat schodek rozpočtů okolo 3 % HDP (to je vzhledem k výchozí úrovni zadlužení přijatelné). Aktuálně to znamená zásadně přehodnotit plán vlády Petra Nečase na další snížení schodku státního rozpočtu pro rok 2014 na 70 mld. Kč. Pro roky 2013– 2014 zvýšit deficit proti úrovni dosažené v roce 2012 o cca 15–20 mld. Kč s tím, že tyto prostředky budou vázány na podporu prorůstových opatření.

S dalším snižováním rozpočtového schodku pokračovat až po náběhu aktivních opatření na příjmové straně rozpočtu, uvedených v bodě I (zavedení kontrolních pokladen, potlačení daňových úniků na spotřebních daních, zrušení výjimky při nákupu osobních automobilů podnikateli bez DPH aj.), a po obnovení ekonomického růstu.

Připravit a přijmout opatření v reálné ekonomice směřující ke zvýšení její efektivnosti a výkonnosti. Jde také o obnovení jejího postavení jako dodavatele vyspělých technologií na mezinárodním trhu. Tato opatření by měla obsahovat i následující náměty:

- podstatně zvýšit podporu technickému školství – od učňovských škol přes střední technické školy až po vysoké školy,

- podstatně zvýšit podporu výzkumu a vývoji s cílem zvýšit podíl vývozu technologií v českém exportu a roli českých firem jako finálních – generálních – dodavatelů velkých investičních celků – elektrárny, potravinářské technologie, chemie,

- k podpoře exportu českých technologií na tyto trhy založit státní exportní společnost, která by zajišťovala komplexní vývoz s garancí státu,

- ke zvýšení podílu výzkumu a vývoje, koordinovat rozvoj vědeckotechnických parků a inovačních center,
- zcela změnit dosavadní podporu českého zemědělství s cílem zvýšit podíl tuzemských potravin na spotřebě na 80–90 %: týká se masa, zeleniny, ovoce, mléka. Otázka soběstačnosti ve výrobě potravin se v příštích letech stává klíčovou pro bezpečnost státu.
- podpořit rozvoj nájemního bydlení – připravit a zrealizovat výstavbu nejméně 50 tis. bytů v nájemním bydlení se sníženým nájemným,
- rozvinout některé infrastrukturní projekty například:
- podpořit dostavbu 3. a 4. bloku JETE s výrazným akcentem na s tím spojené „ofsety“,
- rozvinout vodní dopravu – dostavět jezy na Labi, které umožní rozvinout levnou dopravu po Labi. Nejde jen o náklady, ale i o turistiku na trase Praha-Drážďany, resp. až do Hamburku. I v současné krizi se v západní Evropě staví další kanál mezi Seinou a Antverpami,
- je možno uvažovat i o dalších infrastrukturních projektech – v první řadě o výstavbě rychlodráhy v linii Praha-Brno s cílovou dobou jízdy 1 hodina a navázat ji na evropskou linii Berlín-Vídeň (zajištění dopravní obslužnosti, rozvoj a údržba dopravní infrastruktury a další) – ovšem při řádné obchodní soutěži, kde se nebude krást,
- vypracovat koncepci podpory komplexního využití dřeva s cílem výrazně zvýšit stupeň jeho zpracování - přidanou hodnotu- v české ekonomice.
- podpora malého a středního podnikání – k tomu přeměnit dosavadní ČMZRB, nebo vytvořit novou banku poskytující reálnou podporu začínajícím podnikatelům a segmentu malých a středních firem,
- podpora cestovního ruchu – jde zejména o zajištění koordinovaného přístupu (rezortu, krajů, obcí) a výrazné zkvalitnění služeb.

Uvedené návrhy na opatření jistě nejsou konečné. Nepochybně by bylo možné jejich seznam podstatně rozšířit. Jejich smysl spatřujeme především v tom, abychom obrátili pozornost ke skutečným problémům reálné ekonomiky a k podstatě současných problémů, které prožívá česká ekonomika.

III. Bojovat proti nezaměstnanosti, chudobě a sociálnímu vyloučení

Propadem do stále narůstající nezaměstnanosti (a zvláště pak do dlouhodobé nezaměstnanosti) jsou ohroženy široké skupiny obyvatelstva. S těmito lidmi nelze zacházet a komunikovat jako s těmi, kteří pracovat nechtějí a jen zneužívají sociální dávky. Tito lidé nejsou ani darmojedi, ani podvodníci vykrádající veřejné finance. Nelze připustit, aby se tito občané, postižení ekonomickou krizí, kterou nezavinili, propadli i se svými rodinami do bezvýchodné situace, do bídy.

Je nutno vypracovat **národní plán boje proti nezaměstnanosti a chudobě** a zajistit pro tento plán dostatečné finanční rezervy v systému veřejných rozpočtů. Součástí tohoto plánu by především mělo být:

Zásadní posílení finančních výdajů na aktivní politiku zaměstnanosti a na celou politiku zaměstnanosti. Současná úroveň v této oblasti je naprosto katastrofální. Za situace, kdy počet nezaměstnaných v průběhu loňského roku plynule narůstal a v současnosti dosáhl 600 tis. osob, český stát vydává na aktivní politiku boje proti nezaměstnanosti, tj. na tvorbu nových pracovních míst a na rekvalifikaci, pouze 2,6 mld. Kč (stav v roce 2012), tj. méně než

polovinu uvažovaného rozpočtu a nejméně za posledních několik let. Proti rostoucí nezaměstnanosti se bojuje snižováním výdajů na podporu zaměstnanosti!

V této klíčové oblasti přichází ČMKOS s iniciativou okamžitě přidat na aktivní politiku zaměstnanosti minimálně 6 mld. Kč a okamžitě připravit a realizovat programy ve třech oblastech:

- u zaměstnanců, kterým kvůli ekonomickým problémům firem hrozí v nejbližší době propouštění z práce, připravit a zavést systém tzv. kurzarbeitu ve standardní formě osvědčené v řadě vyspělých zemí. Zde je cílem ČMKOS maximálně zadržet tyto zaměstnance v pracovním procesu,
- u nezaměstnaných široce rozvinout – v koordinaci především s podnikatelskou sférou – rekvalifikační programy. ČMKOS zde sleduje záměr, aby – až se zlepší ekonomická situace a začnou narůstat nová pracovní místa – zde byla připravena armáda českých pracovníků, kteří je budou schopni bez dalších průtahů okamžitě obsazovat,
- u mladých lidí je potřeba okamžitě vytvořit a podpořit po vzoru evropských zemí program „Garance pro mladé lidi“ s cílem usnadnit jejich přijímání do pracovního poměru a snížit jejich nezaměstnanost (daňová podpora, dotace jejich příjmů aj.). Další oblastí, kterou je třeba podpořit, je jejich zásadní rekvalifikace spojená z dlouhodobého hlediska se zásadní restrukturalizací školství, které musí být prioritně zaměřeno na přípravu lidí, aby byli zaměstnatelní, nikoli na přípravu nových klientů pracovních úřadů.

Zásadním způsobem je třeba posílit terénní sociální práci. Tu je nutno směřovat především k vyhledávání osob, které tuto pomoc potřebují (lidé s různými handicap, staří lidé apod.).

Je nutno vybudovat záchytná sociální střediska ve městech, kterým hrozí slumizace, resp. vytvoření ghett s občany s nízkými příjmy se všemi doprovodnými jevy, které se v některých městech již projevují.

Je nutno změnit základní filozofii sociálních systémů, které stále vycházejí z domněnky, že jejich účelem je v prvé řadě ušetřit finanční prostředky.

Bude nezbytné posílit systémy sociálního bydlení, připravit systém refinancování hypoték v případě, že se občané vlivem krize dostanou do platebních problémů.

Bude nutno přijmout potřebná opatření, která jednoznačně definují lichvu a zabrání finančním spekulantům parazitovat na svízelné finanční situaci zaměstnanců tím, že jim nabízejí nepřiměřeně úročené půjčky, které vedou k nezvládnutelnému zadlužení domácností a často končí osobním bankrotem či exekucemi.